

Kongeligt besøg i Daugbjerg – lidt fri fortolkning

Juni 2022

- af Arne Friis Hansen.

Lad os skrue tiden næsten 200 år tilbage til den 22. juni 1826. Den dag var hele Daugbjerg By på den anden ende. Der var stor opstandelse, alle havde trukket i søndagstøjet skønt det var torsdag, alle var friserede og var sikkert også blevet vasket lidt grundigere end normalt til hverdag. Årsagen til hurlumhejet og den ekstra ulejlighed var, at der kom fint besøg. Kongen skulle komme til Daugbjerg.

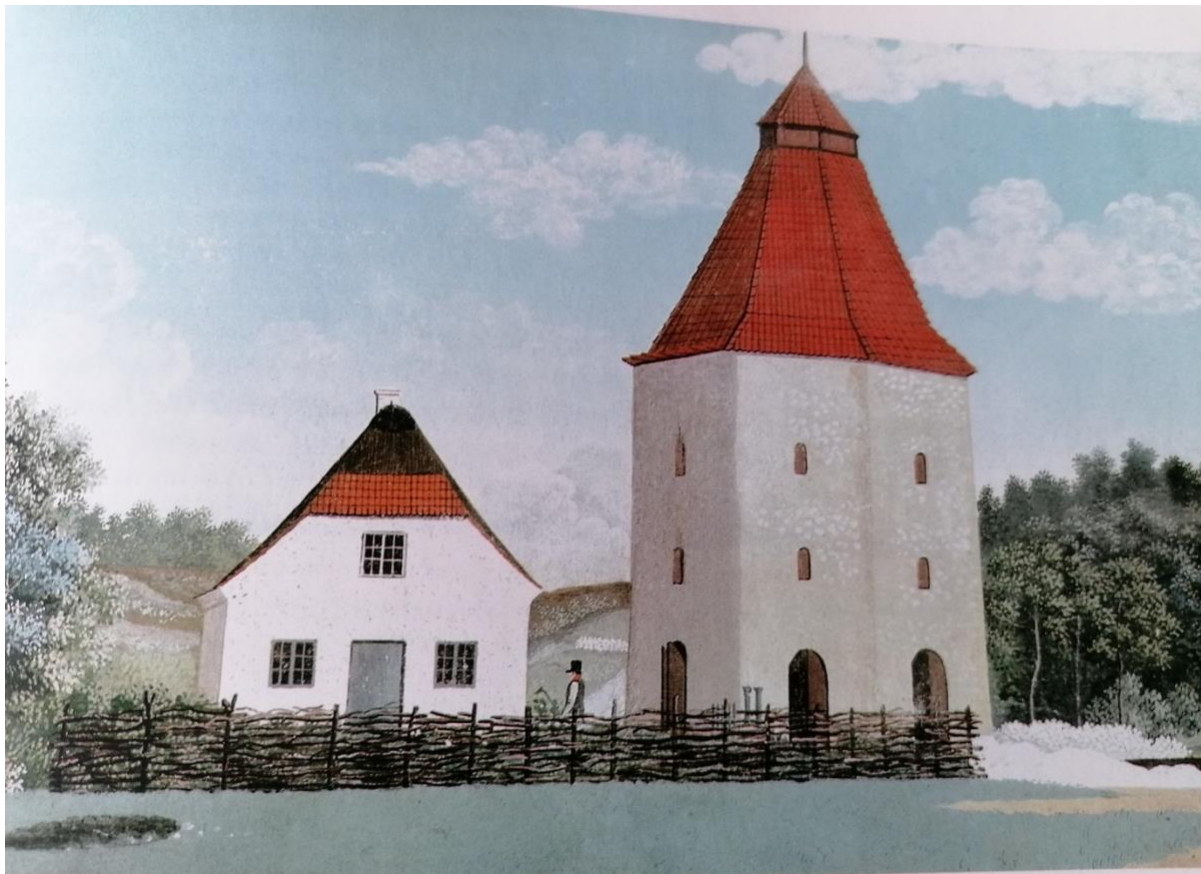
Hele byen var sikkert pyntet op med blomster og guirlander. Gårdene var nykalkede op til Pinse, flere af gårdene var næsten nybyggede efter ildsvåden i 1791, som lagde 12 gårde og 7 huse i askeruiner. Nu stod hele byens befolkning i deres stiveste pus ved kirkegården og spejdede efter Kongen og hans følge. De kiggede mod syd for det var mest sandsynligt, at det store følge rejste på hovedvejen mellem Holstebro og Viborg, som den gang fulgte en linje øst for Karup Å fra Hagebro til Røverdalen, videre til Sejbæk og Vedhoved, inden vejfarende kunne age ind gennem Vesterport i Viborg. Først i 1830 blev hovedvejen forlagt til nuværende strækning. Fra Sejbæk, syd for Daugbjerg førte en landevej op til landsbyen.

Byens gejstlige øvrighed, pastor Christian Michael Rottbøll Friis førte an i modtagekomitéen. Ikke blot tog sig han sig af byens sjæle med dåb, konfirmation, bryllupper og begravelser, han var også virksomhedsejer. Det er ikke for ingenting, at det den gang hed præstegårde. Sådan én havde Christian Michael også med landbrug til, men nok så vigtig, han ejede tre kalkminer og antageligt også en kalkovn. Og det var netop i sin egenskab af kalkmineejer, at det var lykkedes pastoren at invitere majestæten til et besøg i Daugbjerg, hvor hver gård med respekt for sig selv den gang havde en kalkmine. En af Kongens mænd, nationaløkonom Rawert var årene forinden på rejse gennem Danmark med det formål for øje at optimere driften i den spæde begyndelse på industrialiseringen. Han var også i Daugbjerg, og forslog et mere rationelt skaktsystem som ved bjergværksdrift i udlandet. Det interesserede åbenbart Majestæten så meget, at han få år efter aflagde et besøg hos pastoren og hans minedrift. Statskassen var slunken efter statsbankerotten i 1813, så forbedringer og øget indtjening i landets industri var kærkommen.

Endelig dukkende følget op i horisonten lidt sydvest for Daugbjerg Daas. Hundene i landsbyen begyndte at gø, hønsene pilede ind i hønsehusene, og folk stillede sig på træskosnuderne, så de bedre kunne se. Et stort og stateligt følge var det, som svingede ind på pladsen foran kirken og skolen. Pastor Rottbøll Friis bukkede ærbødigt og bød majestæten velkommen. Frederik den 6. var kommet for at se en kalkgrube i drift, men han skulle også lige se skolen og kirken, og inden han så endelig fik lov at komme en tur ned i pastorens grube, så fremførte pastorens ældste datter Amalie Marie et hyldestdigt for kongen:

Frygt ikke Dyrebare Konge, ved mit Møde,
Thi her regerer ingen Aander fra de Døde,
Men Kristen Folk sig her har gravet ned
Og slikke Jordens Støv i Ansigts Sved.
Velkommen her til os i underjordisk Rige,
At vise vej sig drister frygtsom Pige
Igennem Sneglegang til Skaktens Dyb
Hvor Flagermusene er eneste Kryb
Hist staar en Mand, som hugger løs af alle kræfter,
Han ej Metaller af de ædle søger efter
Af dem der ingen gives i vor Kreds
Men med den hvide Jord er han tilfreds.
Ved den staar Kongens Borg, og armods ringe Bolig, Saa fast, at hver i sin kan sove rolig,
Den og til Lægedom anvendes kan,
Når den er Raffineret med Forstand.
Kort sagt, den hvide Jord kan ogsaa give Brødet
For mangel fattig Svend, som har kun smalt af Kødet.
I denne Mine vokser mere Guld
Skønt der ej graves i den sorte Muld.
O gode Konge, du for os en Sol skal være, Som her i Gruben Solens Straaler må undvære
Og når vi op på Jordens Grønsvær gå
Vi signe dig, som naadig til os saa.
Endnu et naadigt Blik, o Konge, paa din Pige
Thi hun fordriste sig endnu et Ord at sige:
To ædle Sjæle elskede, og fik
Dit Kongeord. O Gud sign Frederik.

Et flot digt af en syttenårig pige – men mon ikke farmand har digtet med? Kongen så pastorens mine og konstaterede også, som Rawert havde antydnet i sin rapport, at driften var utidssvarende og moden til optimering. Specialister blev hidkaldt, Det Kongelige danske Landhusholdningsselskab bevilgede en sum til oprettelse af en forsøgsmine med en mere moderne driftsform, hvor bl.a. en hestegang med kran oppe på jordoverfladen trak kalken op igennem en skakt. Forsøgsminen blev indviet i 1830 og fik selvfølgelig navnet "Frederiks Kalkværk" opkaldt efter kongen.

Det kongelige kalkbrænderi 1838.

Minen eksisterer endnu dybt inde bag ostelageret i Mønsted Kalkgruber og navnet har i tidens løb ændret sig i folkemunde til "Kongens Gruber", og er ikke tilgængelig for besøgende. Desuden blev der bygget en fællesovn til brænding af kalken, men den blev aldrig nogen succes. Hverken forsøgsminen eller den fælles kalkovn blev nogen succes, og efter få år var arbejdet tilbage i den sædvanlige gænge.

På Kalk Kaminoen kommer vandrende forbi både Daugbjerg gamle skole (på p-pladsen ved kirkegården), Daugbjerg Kirke med Christian Michael Rottbøll Friis' gravsted med mindetavle og Daugbjerg Præstegård, hvor Frederik den 6. formentligt var til banket sammen med pastoren og andre honoratiores. Lige overfor præstegården for sydenden af autoværkstedet var indgangen til én af pastorens tre kalkminer. Følger man bækken mod øst nogle få meter kan man se tomten fra en af de mange kalkovne. Alene i Daugbjerg stod der mindst ti kalkovne. Nord for hovedvejen kan man aflægge et besøg i Daugbjerg Minilandsby og se en kopi af fællesovnen, som stod umiddelbart nord for Daugbjerg. Der er i dag ingen synlige rester af ovnen.

Pastor Christian Michael Rottbøll Friis var i øvrigt min tip-tip-tipoldefars bror. Christian Michael overtog embedet i Daugbjerg i 1810 og passede det til sin død i 1843. På kirkegården står en mindetavle på hans gravsted, hvor der bl.a. står, *at han røgtede Herrens Vingaard i 33 Aar.*